

Hembygdsbladet

Årgång 11, nummer 4
December 2009

Enhörna Hembygdsförenings
informationskrift

*God Jul och Gott Nytt År
önskas våra medlemmar och
alla andra Enhörnabor*

*Arnold och Irene Wahlstedt
framför huset i Stjärna, om-
kring 1940*

JULGLIMMER

Enhörnas traditionella eldfest på julafton

Årets glimmer, det sjunde i ordningen, sker i Körsbärlunden vid Gillberga kulle nära Ytterenhörna kyrka.

Tag en promenad till lunden på julaftonskvällen och upplev den trolska stämningen i Körsbärlunden, om bara vädergudarna så tillåter. Mellan klockan 16 och 22 glimrar det som allra mest.

Trädvårdsföreningen som anordnar glimret har verkligen skapat en unik jultradition i Enhörna. Låt oss alla visa vår uppskattning av trädvårdarnas arbete genom att samtidigt som körsbärlunden lysas upp, tända ett par marschaller i den egna trädgården. Det kan bli ett glimmer av sällan skådat slag!

Utforskning av den spännande
Körsbärlunden/Gillberga kulle

Enhörna julen 2009

År 2009 har varit mycket lyckat för föreningen. Vi har fått fler nya medlemmar, antalet besökande på museet har slagit alla rekord och vi har haft en höstmärnad som saknar motstycke såväl i antal besökande som resultatmässigt.

Händelser som märkt ut sig lite extra under året har varit:

Nationaldagsfirandet som höll på att regna bort men som räddades i sista stund av att församlingen upplät Överenhörna kyrka för vårt firande. Kyrkan fylldes till sista plats av nationaldagsbesökande och Cay ledde allsången så det ekade i kyrksalen. De som inte fick plats i kyrkan kunde besöka ett medeltidsläger som slagits upp på ången nedanför museet. Där förekom bland annat tillagning och provsmakning av medeltida maträtter.

Sommarutställningen har handlat om utgrävningen av Husaby Kungsgård. Till nästa sommar kommer fokuseringen att flyttas till hur kungsgården såg ut och dess betydelse. Området där utgrävningen skett kommer att göras till-

gängligt och med hjälp av naturliga gräsklippare i form av en skock roslagsfår ska det bli lätt att besöka Husabyområdet.

Museet har under vår intendent Olle i Ahl's ledning omvandlats till ett lättöverskådligt och spännande museum som lockat inte bara ett stort antal söndagsbesökande utan också grupper av pensionärer, skolbarn, släkter och andra. En del av dessa besök har också innefattat guidning runt i Enhörna. Om ni som medlem vill ha ett släktnöte där museibesök och information ingår så hör av er till någon i styrelsen.

Våra närmaste planer för museet är att anlägga ramper som underlättar för personer med handikapp att besöka oss. Vi har också börjat ett projekt för att visa hur kvinnorna i Enhörna hade det i forna tider.

Avslutningsvis vill jag ännu en gång på styrelsens vägnar be att få önska en **riktigt god jul och gott nytt år** samt en trevlig lässtund med vårt Hembygdsblad.

Leif Tellestedt
Ordförande

Redaktionen har fått många önskemål om en repris av "glöggartikeln" från 2005, här följer den:

Egen glögg till jul - en gammal Enhörnatradition

Att tillverka sin egen glögg till jul har gamla traditioner i Enhörna. Brita Emthén, Väsby, vårdar traditionen och brygger en glögg som blivit känd för sin goda smak i stora delar av Enhörna. Receptet som följs fick hon för drygt 20 år sedan av Ingegärd Nyström, Bussholm, som för lång tid sedan fått det av Mimmi Mehlqvist. Vem Mimmi fått det från finns inga uppgifter om.

Ingegärds julglögg:

6 l svagdricka
3 kg strösocker
3 hg russin
15 gr kardemummakärnor
15 gr nejlikor
1½ hg jäst

Brita berättar hur hon och maken Åke i oktober (senast) tar fram en damejan och fyller den med ingredienserna. Efter omröring sätts blandningen på jäsning enligt samma principer som vid vinberedning. I december är det dags att börja provsmakningen och lagom till jul är glöggen "mogen" att buteljeras. Glöggen kan sparas i åtskilliga år.

Den från början utsökta smaken får med åren en tilltalande rondör som enligt Brita och Åke förhöjer njutningen. Resterna från jäsningen är mycket uppskattade av småfåglar!!

Undertecknad som provsmakat glöggen förstår till fullo varför den har blivit så känd, smaken väcker minnen från forna jular!

/Leif

"Glöggberedare" Ingegärd och Brita

(Från decembernumret av Hembygdsbladet 2005.)

Till våra unga konstnärer!

Tack för alla härliga teckningar som ni åstadkommit under sommaren vid besöken i Hembygds museet. Det var svårt att välja ut ett fåtal för publicering eftersom vi hade så många fina bilder. Vi valde dessa som Alva, Jessica, Lovisa och Lily gjort (teckningarna är något beskurna).

Alla barn som lämnat en teckning får som tack fiska gratis en gång på höstmarknaden 2010.

Välkomna nästa sommar igen!

/Anne-Marie

Lily 5 år

Jessica 10 år

Alva 7 år

Lovisa 4 år

Konstutställningen 2009

Till årets konstutställning hade konstnärer i Enhörna inbjudits att delta.

Att det fanns många aktiva konstnärer i bygden, det visste vi, men att hela 15 stycken hörsammade vår önskan om tavlor, det var högt över förväntan.

Som utställningslokal användes "orgelrummet" i storskolan. Med hjälp av tavelhyllor och montrar kunde Peder och Birgitta Edström arrangera de många konstverken på ett överskådligt sätt.

Ett stort antal besökanden har sett utställningen och några tavlor har sålts.

Utställningen 2009 avslutades med ett möte där konstnärerna presenterade några av sina verk. Utöver konstnärerna var det också ett antal konstintresserade som fick del av konstnärernas bakgrund och hur de arbetade.

Ingrid Anerud

Ulla Borg

Birgitta Edström

Gudrun Engström

Åke Falk

Robert och Annika Huldt

Inger Jonsson Askerberg

Ylwa Karlsson

Monika Kiviniemi

Britt Kjellqvist

Birgit Klasér Bergqvist

Fia Kvissberg

Anita Ljungberg

Rose-Marie Söderström

Birgit Klasér Bergqvist, 2009

Konstnärer och besökande vid det avslutande mötet

Ett hjärtligt tack till alla deltagande konstnärer:

/Styrelsen

Höstmarknaden/Hemvändardagen - söndagen den 30 augusti

Årets marknad besöktes av rekordmånga personer som nästan "dammsög" allt som såldes, drack kaffe, åt korv, tog lotter och umgicks så det stod härliga till. Mycket uppskattat blev utställningen av veteranbilar liksom färklappning av Husabyfären.

Tack alla besökande, utställare och funktionärer som såg till att årets marknad inte bara blev en fantastisk fest utan även skapade ett rejält tillskott till hembygdsföreningens kassa.

/Leif

Folkligt, festligt och nästan fullsatt

Veteranbilutställningen var mycket populär och många minnen ventilerades.

Marknadsorkestern 'Cay bidrog i hög grad till den goda stämningen

Kicki och Gunnar Lindqvist hade, tillsammans med Gunnar Hanson, hand om korvförsäljningen

Ulrika Elveskog skötte som vanligt fiskdammen. Josefine och Viktor från Sandviken prövar fiskelyckan. I bakgrunden ser vi hur lille Egil försöker rymma från sin mamma Maria i Krubban

Inger Jonsson Askerberg tillsammans med sin syster Berit Hammarstedt sålde egenproducerade smycken.

Information från Husaby-projektet

Tack alla som besökt utställningen och tack för all uppskattning! Detta gäller inte minst för Olle Karlssons smedja, snickeri och skogshuggarkoja!

Husabyprojektet fortsätter nu att bygga ut utställningen och vi tänker oss att till sommaren komplettera med tema textil. Vad och hur det blir får vi se.

På fornlämningsområdet har fåren gjort sin insats och fortsätter nästa sommar.

Tack alla fårägare och röjare för insatserna under året!

Vi alla i projektet önskar God Jul och Gott Nytt År och så ses vi nästa sommar!

Inga Ekvall

projektledare Husabyprojektet

Husabyfären lät sig gärna klappas då de visades upp på marknaden

Den pampiga vägvisaren till Husaby Kungsgård är formgiven och tillverkad av Ylva och Matts Arthursson

Till Bertils minne.

En av våra flitiga artikelskribenter i Hembygdsbladet, Bertil Wallin, är död. Bertil har aldrig varit enhörnabo men har genom sina förfäder rötterna i vår hembygd. Hans far och mor har som unga bott på Ridö, fadern vid Krogen och hans mor på gården, Hovstalläng. Efter giftermålet flyttade de till Stockholm. Eftersom hans mor var sjuk långa tider tillbringade han stor del av sin tidiga barndom på Ridö hos sin mormor. Genom sin släktforskning kom Bertil fram till att hans farmors farfar föddes i Lida, Ytter-Enhörna. Familjen flyttade dels till Wäsby och senare till Skälsta rote. Genom sin forskning kom han att ta del av andra människoöden och företeelser som hade anknytning till Enhörna och som han generöst delade med sig av i vårt Hembygdsblad. Föreningen har dessutom tacksamt tagit emot två kartor, en över Djursta by daterad till år 1689 och en över Nöttesta by daterad till år 1723 vilka hänger i entrén i Småskolan.

Anne-Marie

Bertil Wallin med kartan över Djursta by

Något om seder, bruk och gamla tiders många företagare i Ytter-Enhörna

Hjalmar Andersson föddes vid Kungsbro, Turinge 1890. Familjen flyttade till Tuna Ytter-Enhörna 1895. I Turinge hade föräldrarna ett mejeri. Mjölk-lämnades av småbönder i socknen. Från mejeriet levererades dagligen grädde, smör och ost till butikerna i Södertälje. Mejeriet låg vid Turingean. Separator och kärna drevs med vattenkraft. Förutom jordbruket hade familjen mejeri några år också i Tuna.

Hårt bröd bakades två gånger om året. Då var det trångt i köket. I hemmen åts sill och potatis till frukost sedan gammalt. Sillen köptes i tunnor och saltströmmingen i kaggar.

Godtemplarlokalen intill Aska var mycket gammal. Medlemmarna fick krage efter rangordning. Man började med vit och avancerade sedan till brun. Vid möten diskuterades alkoholfrågor. Ibland var det dans. Hjalmar tillhörde godtemplarna.

Ytter-Enhörna kyrka restaurerades 1906-1907. Då gjordes också ett nytt fönster på kyrkan. Ynglingen Hjalmar var med när fadern Karl Lennart Andersson och hans dräng hämtade nya predikstolen som tillverkats i Turinge.

Vid begravingar brukade en gosse få *ligga i gluggen* och då begravningsföljet kom till viss plats gav han tecken för klockringningen. Ersättningen därför var 10 öre. Kyrkan tronar i Tuna by. Hjalmar berättar om raden av kyrkstallar och vattenpumpen där kringboende förr hämtade vatten för folk och få.

Till Sandvikens brygga kördes mjöl, potatis och allt som skulle med båten. Där var gummorna som torgade var vecka. Mot viss provision sålde de även för andra som inte kunde fara själva. Skolbarnen brukade bl a skicka med kantareller och murklor.

Tidigare mejeriet i Tuna var inte enda företaget i Ytter-Enhörna. Vid Tuna bodde slaktare Andersson. Hjalmars föräldrar sålde spädkalvar till honom för fem kronor styck.

Emthén i Vinberga var grishandlare. När han sålde smågrisar utanför skolan var lärarinnan arg. Grisarna skrek så det var svårt att undervisa. Det var kring 1897.

Gamla smeden Hedström bodde ensam i ett rum som var tillbyggt på hans smedja. Omkring 1900 hade paret Mählqvist ett finsmideri. Där tillverkades nageltänger som såldes i Stockholm. Också här var ångbåten transportmedlet förstas.

Båtvarvet Näset har legat bortom Sandviken. Det fungerade bra under Janssons tid berättade Hjalmar. Jansson hade åtta - tio man anställda.

På 1920-talet fanns en skomakare uppe i backen bakom Aska.

Bageriet i Stjärna hette Gustafsberg. De hade en häst och körde bröd till Södertäljes butiker varannan dag. Brödet fraktades i lådor på fjädervagnen. Bagare Anna Jonsson sålde också bröd vid bageriet. Efterträdarna Kallanders blev de sista bagarna i Stjärna.

Fler företag och yrkesverksamma har funnits i gamla Enhörna där alla jordbruk, tegelbruk och trädgårdar haft stor betydelse. Men vad som här nedtecknats har berättats av den gamle fine hedersmannen Hjalmar Andersson i Vinberga.

Barbro E Sjöström

Alltid hjälpsamme, prydliga Hjalmar Andersson Vinberga. (1890 - 1986)

Yrkesverksamma i Enhörna år 1900

Ytter-Enhörna socken."Handtverkare:
Bagare: Anna Jonsson, Stjerna.
Finsmed: W Mellqvist, Viksberg.
Sadelmakare: O.M.Pettersson, Tuna.
Skomakare: C.J.Jansson, Häll.
Skräddare: C.J.Sellholm, Stenby och
F.Lindstrand, Varnby.
Slagtare: C.E.Andersson, Tuna, och
A.Olsson, Stjerna.
Smed: A.Hedström, Tuna.
Snickare: H.Broström, Stora Nora, och
C.A.Carlsson, Lilla Björklunda.
Timmermän: A.Andersson, Qvarnberga, och
M.Haglund, Backa.
Tröskverksbyggare: O.S.Pettersson, Vinberga."

Öfver-Enhörna Socken. "Handtverkare:
Skomakare: Johan Emil Andersson, Marielund,
A.O.Lindholm, Kjelfve, J.B.Lundmark,
Stenkulla, C.A.Westerlind, Lindeberg,
och Aug.Ljungberg, Gransta.
Skräddare: Aug.Nyström, Hammarby soldattorp."

Arkivmaterial /B E Sjöström

OBS! Tröskverk har byggts i vårt land från början av 1800-talet. Allt från tidiga slagtröskverk till stiftröskverken. Då drogs tröskverk vanligen med vandring av oxar eller hästar. De tidigaste tröskverken skiljde ej på säd, agnar och halm - allt kom osorterat.

Men i Ytter-Enhörna ser vi en företagsam tröskverksbyggare redan år 1900 - kanske tidigare.

B E S

Ett omfattande forskningsarbete har genomförts i samband med att Enhörna församling tagit fram vård- och underhållsplaner för våra kyrkor. I arkiv har man funnit mycket spännande saker bl.a. en rapport författad av en person som på Riksantikvariets uppdrag bevittnade när man öppnade gravar under koret i Ytterenhörna kyrka.

Excerpt Rolf Hammarskiöld 2007

Nusvensk stavning

Ytterenhörna kyrka 1899

Kyrkan

På uppdrag av Riksantikvariets besökte undertecknad den 30 januari 1899 Ytterenhörna kyrka för att närvara vid öppnandet av gravar under koret i anledning av golvet's sättnings.

Golvet uppbröts i den västra delen av koret och anträffades därvid 2 gravar som tillsammans upptog hela korets bredd; deras längd i Ö-V var 2 ¼ meter, djupet var ungefär en manshöjd. Deras väggar utgjordes av tegelmurar, dessa hade något sjunkit, varav svackorna i golvet uppstått. Någon överhängande fara var dock ej för handen. Golvet vilade på järnstänger som voro sträckta över rummen; det bestod av ett varv tunna sandstenshällar, däröver ett tunt lager kalkgrus och överst ett varv vanliga tegelstenar.

I muren mellan de två rummen voro tvenne små gluggar, i det norra rummets östra mur en dylik till den öster därom belägna graven; det södra rummet hade en glugg snett uppåt genom yttermuren, utmynnande på utsidan i en ganska stor öppning med lucka.

Det norra rummet upptogs av två bredvid varandra stående, sönderfallna kistor för fullvuxna personer; på tvenne över dem lagda bräder stod en mycket liten barnkista. Formen på kistornas handtag o s v tydde på 1700-talet. En namnskylt var på grund av rost fullständigt oläslig. I det södra rummet stod på södra sidan en stor hopfallen kista ovanpå spillror av en annan; namnplåten var oläslig. Norr om den en något mindre ännu hel kista med ganska rik ornering av järnblecksbeslag; på huvudplåten som hade formen av en urna urskildes (i vanlig skrivstil):

"Här hvilar Elisabeth Charlotta Hassel---

Alla kistor stodo vid huvudändan åt väster. De upptog gravrummen så fullständigt att man blott med svårighet kunde passera omkring dem.

Stockholm den 1 februari 1899

Oscar Almgren

(Riksantikvarieämbetets antikvarisk-topografiska arkiv (ATA))

Gammeldags Julmarknad

Teaterföreningens traditionella julmarknad vid Årby loge
Lördagen den 19 december, mellan klockan 13.00 och 15.30.

PROGRAM

Utställning och försäljning av "Enhörnaprodukter"

(slöjd, julpynt, bröd, julgodis, mm.)

Gammaldags Torghandel

Nyhuggna Julgranar

Glögg-panna - Grill-tunna

"Musik & Sång i Juletid" med Enhörnakören

Servering

VÄLKOMMEN

Välkommen till Luciafirandet i Överenhörna kyrka lördagen den 12 december klockan 15.

Medlemsavgiften för 2010 - en vädjan från kassören

Med det här bladet finns en inbetalningsavi för årsavgiften 2010. Vi skulle uppskatta om ni betalar in den så snart som möjligt. Vintern är den period då vår verksamhet har höga driftskostnader (uppvärmning av våra lokaler) och små intäkter. Observera att årsavgiften för 2010 är 100:- för enskilda och 150:- för familj. Vill ni samtidigt som ni betalar årsavgiften ge ett extra bidrag till verksamheten är vi extra tacksamma.

Ett varmt tack från kassören!!

/Birgitta

PS Du som ännu inte betalt årsavgiften för 2009, var snäll och gör det!!

Den unge Arnold Wahlstedt, Stjärna i full fart nedför backen. (Slutet på 30-talet)

Med en önskan om ett bra 2010 och en vinter, lika vit som på 30-talet, ber redaktionen att få tacka för alla bidrag och fotografier till vårt Hembygdsblad.

Enhörna Hembygdsföreningens styrelse:

Leif Tellestedt, ordförande	tel: 550 447 05	Mona Elveskog	tel: 550 420 28
Olle Karlsson, vice ordf	tel: 550 440 37	Jan Munck	tel: 550 420 14
Britt-Mari Gylefors, sekr	tel: 550 421 30	Bo Stafflund	tel: 552 461 35
Birgitta Wulkan, kassör	tel: 550 491 28	Gertrud Nilsson	tel: 550 421 25
Anne-Marie Andersson	tel: 550 420 16	Peder Edström	tel: 550 441 03

Box 39, 15023 Enhörna, Medlemsavgiften är 100/150:-/år (enskild/familj)
Plusgiro 23 89 45-0,

Hembygdsmuseet hålls öppet söndagar juni-sep, 13.00 - 16.00. Tag kontakt med någon i styrelsen om du vill besöka museet vid annan tidpunkt.

Museets tel: 550 420 87

Besök föreningens hemsida: www.enhorna.nu